

© **Окорокова Віра Вікторівна**

3. К. Г. Юнг Психологические типы // Перевод Е. И. Рузера Текст печатается по изданию: К. Г. Юнг. Психологические типы. -М.: Государственное издательство, б.г. ISBN 5-7044-0006-X (с) Оформление. Издательское предприятие «Алфавит», 1992.

4. Юнг К. Г. “Psychologische Typen” // Лекция, прочитанная на Международном Конгрессе по Образованию, Территет, Швейцария, 1923, и опубликованная под названием В “Zeitschrift für Menschenkunde” I:1 (май 1925), pp. 45-65. Настоящий перевод сделан с английского издания Собрания Сочинений К. Г. Юнга (Collected works of C.G.Jung, v.6. pp.510-523). Перевод Валерия Зеленского); электронный ресурс: <https://studfiles.net/preview/2245413/> дата обращения 10.11.2018.

5. Шалаев В. П. Синергетика в пространстве философских проблем современности: Монография / Шалаев В.П. Йошкар-Ола: МГТУ. 2009.- 360 с.

6. Онассис Аристотель: биография / электронный ресурс <http://www.biography-life.ru/country/93-aristotel-onassis-biografiya-lichnaya-zhizn-rasplata-za-bogatstvo.html>; дата обращения 5.11.2018

Окорокова Віра Вікторівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

УДК: 141.78 + 165 + 303.09

МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ПОСТМОДЕРНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена розгляду моделювання образу нової соціальної реальності в межах постмодернізму. Автор звертає увагу на виключність поняття образ нової соціальної реальності в межах сучасної соціальної філософії. Було встановлено, що репрезентативною моделлю даного образу виступає віртуальна реальність.

Ключові слова: віртуальна реальність, модель, симулякр, образ нової соціальної реальності, Постмодерн.

МОДЕЛИРОВАНИЕ ОБРАЗА НОВОЙ СОЦИАЛЬНОЙ РЕАЛЬНОСТИ : ПОСТМОДЕРНИЗАЦИОННЫЙ АСПЕКТ

Статья посвящена рассмотрению моделирования образа новой социальной реальности в рамках постмодернизма. Автор обращает внимание на исключительность понятия обид новой социальной реальност в пределах современной социальной философии. Было установлено, что в качестве репрезентативной модели данного образа выступает виртуальная реальность.

Ключевые слова: виртуальная реальность, модель, симулякр, образ новой социальной реальности, Постмодерн.

DESIGN OF CHARACTER OF NEW SOCIAL REALITY : POSTMODERNISATION ASPECT

The article is sanctified to consideration of design of character of new social reality in limits postmodern. An author pays attention to exceptional nature of concept of offenses of new social реальност within the limits of modern social philosophy. It was set that virtual reality comes forward as a presentation model of this character.

Key words: virtual reality, model, simulacrum, character of new social reality, Postmodern.

Пізнання сучасної соціальної реальності представляється в якості складного багатопланового процесу, спрямованого на виявлення підвалин соціокультурного буття людини, специфіки відображення оточуючого соціального середовища в її свідомості. Тому,

актуальність дослідження обумовлена необхідністю соціокультурної рефлексії кризової ситуації і стану сучасного суспільства з врахуванням тих парадигмальних зрушень, які його охоплюють. Саме в подібні періоди існування суспільства свідомість людини формує образи майбутнього ладу, зокрема образи нової соціальної реальності як проєктивної моделі.

В межах парадигмальних підвалин сучасного процесу пізнання соціальної реальності слід розглядати постмодернізм, дослідження якого розкриває витoki тих чи інших явищ та форм сучасного моделювання соціальної реальності. Як зазначає з цього приводу низка дослідників (О. О. Білан, П. К. Гречко, І. П. Дешко, І. П. Ільїн, Г. М. Зикова, М. О. Петлін), постмодерна концепція з одного боку стала фундаментом для нинішніх соціокультурних трансформацій, з іншого є показником стану сучасної гносеологічної картини світу. Зокрема Г. М. Зикова звертає увагу на те, що спроби опису нового стану соціуму знайшли реалізацію в концепціях постіндустріального, інформаційного, постмодерністського та інших подібних суспільств [5]. Усі ці терміни, відносячись до одного і того ж об'єкту, - суспільству постмодерну - описують різні його сторони і аспекти, але головне поміщене в те, що вони описують суспільство на абсолютно новому етапі соціально-економічного розвитку: змінюється характер праці, місце системи виробництва в соціумі. Технологічний, економічний детермінізм не завжди достатній для опису його істотних зв'язків, оскільки для розвитку сучасного виробництва важливі і організаційні інновації, і все більша ваговитість соціального чинника виробництва.

Головним тут виступає той факт, що в будь-якому разі йдеться про сформованих у суб'єкта під впливом особливостей постмодерної ситуації нового світосприйняття, нових установок пізнання. Як би не заперечували самі представники постмодернізму наявність якої-небудь єдності і уніфікуючої тенденції у сфері духовної культури, об'єктивно, під впливом соціальних змін все-таки складається певний спосіб освоєння світу, що реалізовується в процесі матеріальних соціально-культурних, комунікативних і когнітивних практик. Глобальність і нестримність розгортання нових громадських явищ породжує сумніви в можливості адекватного пізнання нестабільного світу, спонукає до пошуку нових парадигм і методологічного інструментарію в соціальному пізнанні [5].

Окреслені вище актуалізуючі засади даної проблематики обумовлюють мету дослідження – визначення образу нової соціальної реальності, виявити коріння його моделювання в межах постмодерної парадигми.

Аналіз останніх робіт про постмодернізм дозволяє зафіксувати у результаті ряд наступних характеристик постмодернізму, серед яких О. О. Білан виокремлює наступні:

1. Істотними ідейними векторами постмодернізму є філософські концепції, що виступають варіантами суб'єктивно-ідеалістичної доктрини: а) номіналізм – принцип феноменологічної редукції загального до одиничного; б) індетермінізм – заперечення загального зв'язку моментів дійсності і що абсолютизує на цій основі одинично-випадкове; в) антиномологізм – заперечення закономірного характеру розвитку об'єктивної і суб'єктивної реальності; г) конвенціоналізм – визнання, що усе природно-наукове і гуманітарне знання виступає результатом угоди між фахівцями про формулювання початкових понять і спеціальну мову спілкування, але не є відображенням реальності.

2. На становлення постмодернізму дію зробили також концепції модерну. Наприклад, філософсько-естетичне вчення Ніцше. Заслугою Ніцше, на думку постмодерністів, являється те, що він показав релятивний характер ідеалів, які спрямовують процес пізнання і діяльності. Разом з цим ідейно-теоретичною передумовою постмодернізму є фрейдизм. Постмодернізм бере у фрейдизму ідею несвідомого. Однією з підстав постмодернізму є і герменевтика. Положення Г. Гадамера про розуміння історико-культурного, що "уживається" в тексті нагадує пропозиції постструктуралізма по аналізу тексту за допомогою методу деконструкції. До теоретичних джерел постмодернізму можна віднести і положення екзистенціалізму. Це і ідея "самітності" суб'єкта, що пізнає, і критика "об'єктивною" науковою думкою.

3. Постмодернізм є відкритою концептуальною системою, співзвучною образу "хаосу". У ній знайшли відображення установки на плюральність світу і його сприйняття.

4. Постмодерністське ігнорування субординації в об'єктивній реальності і закономірності процесів спричиняє за собою агностицизм–невіра в можливість оволодіння істиною і можливість існування істини в пізнанні.

5. Основоположення постмодернізму зводяться до наступного:

- неприйняття категорії "суть" і її заміна поняттям "поверхня" (ризом), внаслідок чого логіка, методологія і стилістика постмодернізму спираються на індетерміністські уявлення;

- відмова від категоріально-понятійної ієрархії; націленість на "деконструкцію" і "деструкцію" (перебудову і руйнування колишньої структури інтелектуальної практики і культури) [1, с. 26].

Постмодернізм повністю відмовляється від прагнення перетворити світ на шляхах його раціональної організації, констатує глибинний «опір речей» цьому процесу. Усвідомлення опору світу пов'язане з дистанціюванням від нього, з вимогою переходу на позицію об'єкту, що призводить до повної відмови від позитивної онтології і розгляду її як абсолютно вичерпаною. Відмова від пізнання світу і, отже, його перетворення веде до ігнорування значущості істини, до затвердження множинності і суб'єктивності істин, до тези про значення «розуміння», а не знання. В цьому випадку будь-яка систематизація знання втрачає сенс, ідеалом виступає «єдність» предметних полів, знищення специфікації і предметної визначеності. Звідси вимога з'єднання науки і мистецтва, філософії і філології, філософії і релігії. Постмодернізм перекликається з ідеалами постнекласическої раціональності і намагається створити неklasичну онтологію, пов'язану з оперуванням відкритими динамічними системами, які не можуть і не мають бути описані у рамках понять традиційної філософії або науки, бінарних опозицій, що базуються на моделі, висхідною ще до Платона [9].

У реальності сучасного світу «все змішалось»; ієрархічні структури соціальної організації і форм діяльності виявилися зруйнованими; природні межі дня і ночі стали несуттєвими; швидкісний транспорт і в ще більшому ступені сучасні засоби зв'язку скоротили відстані, якщо не знищили їх. Техніці звукової і відеозапису належить тут особлива роль, завдяки їх більш високій мірі чуттєвого навантаження. Те, що у світі текстів (вже на рівні «паперової» культури) інформація «документальна» химерно переплетена, навіть «злита» з інтерпретацією, домислом і вигадкою, робить людину мешканцем специфічного «віртуального світу», в якому, стосовно якого, виявилися можливими майже будь-які просторово-часові експерименти, причому і в чуттєво-наочній формі. Тут можна рухатися від сьогодення до минулого, зробити початком будь-яку точку тимчасового простору подій, довільним чином комбінувати документальні кадри із спогадами ветеранів, інтерпретаціями, театральними постановками, зробити глядача учасником дії у будь-якому ступені інтерактивності [9].

Мова йде про те що в гносеологічному плані постмодернізм відрізняють такі риси: відмова від спроб систематизації світу і установки на його перетворення, відмова від традиційних бінарних понятійних опозицій «об'єкт– суб'єкт», «частина– ціле», «реальне– уявне», «оригінальне– вторинне», «старе– нове», «природне– штучне», «поверхнє– глибинне», «присутність– відсутність» і так далі. У постмодерністській соціокультурній ситуації і пізнавальна діяльність часто трактується як відкритий простір нескінченних трансформацій і інтерпретацій. У світлі цього, соціальне пізнання розуміється як дії індивіда з конструювання різних світів з безлічі елементів, включених в різні види практики, ці дії не регламентуються нічим, окрім комунікативних зв'язків. Інтерес до універсальних закономірностей розвитку природи і суспільства витісняється інтересом до окремого і особливого. Оскільки постмодерністський світогляд інакше визначає місце людини у світі, має слабкіші можливості, що передбачають, ніж каузальне, то воно не націлене на пошук

загальних безумовних історичних законів, а дає лише контури пояснень, які теж історичні і випадкові [5].

Оскільки моністична модель суспільства нестримно замінюється плюралістичною, зустрічаються нігілістичні ідеї про те, що немає відмінності між істиною і помилкою, добром і злом. Принцип плюралізму розуміється не як готовність до одночасного застосування різних типів аналізу або як визнання взаємовиключних виведень, а як можливість переходити від одного типу інтерпретації об'єкту до іншого. Таким чином, істина тлумачиться не як зліпок з реального об'єкту, не як характеристика знання, а як опис способів діяльності з ним. Оскільки таких способів може бути багато, можливий і плюралізм істин, тобто виключається монополія на істину, виявляється зв'язок істини з інтересами людей. Поняття «об'єктивна істина» у кращому разі зберігає лише абстрактно-регулятивне значення в суспільній свідомості, але практично істинність виявляється в контексті усіх типів мислення, діяльності і комунікацій [5].

Прикладом даної моделі виступає віртуальна реальність як форма комп'ютерної симуляції, що відтворює умови, близькі до реальності, за допомогою яких можливе виконання дій поза предметною дійсністю, а також переживання в реальному часі фантастичних відчуттів і емоцій, які будуть недоступні в повсякденному житті, відкриває нові шляхи реалізації людських бажань, ілюзій, надій. Звідси стає зрозуміло, що проблема образу нової соціальної реальності в епоху Постмодерну набуває особливого значення, оскільки науково-технічний прогрес стимулює і активізацію прогностичної здатності свідомості людини, формуючи образи, спрямовані на проєкцію майбутнього, тобто образи нової соціальної реальності.

Тимчасові характеристики соціальної реальності дозволяють людині на основі накопиченого соціального досвіду (минулий час), сформованої соціальної позиції і ціннісної установки в суспільстві (теперішній час) формувати образи майбутнього соціального порядку на основі надій, ідеалів. Відсутність образу соціальної реальності веде до зникнення мотивації соціальної активності, аморфності пізнання навколишнього світу, невизначеності ролі людини в соціумі. Саме прогностичність образу спрямована на конструювання соціальної реальності спочатку в якості уявного конструкту, потім як проєкту по створенню моделі для його реалізації в соціальній дійсності. Тому образ нової соціальної реальності можна безумовно визначити в якості форми пізнання оточуючої дійсності, специфіка якої в тому, що вона є стрижнем моделі соціальних процесів як альтернатива існуючим соціальним реаліям.

Дослідження образу нової соціальної реальності в умовах панування інформаційно-комунікативних засобів показує, що якщо раніше образ формувався в ході взаємодії людини з навколишнім світом, то в постмодерністському суспільстві образ починає формуватися на основі взаємодії людини з інформаційним простором. Комп'ютерні технології усувають будь-яку співвіднесеність з дійсністю, як результат, суспільство задовольняється штучними системами знаків, заміною реального об'єкта знаннями про нього.

Тотальне панування симулякрів в сучасній культурі свідчить також і про формування так званої симулякрної свідомості, на що спрямовані засоби мас-медіа, інтернет-мереж і т. п. Симулякрна свідомість сприймає соціальну реальність як сукупність образів симулякрів, спрямованих на формування у людини певного ставлення до якогось об'єкту, події (впливаючи на різні сфери свідомості: політичну, економічну, релігійну). Споживання інформації здійснюється за все більш прискореною зміною одного образу симулякра іншим, однією інформацією іншою. Все сприймається на рівні цитати, заголовка, як умовність, за якою не можна відшукати ніяких витоків, початку, походження. Соціальна реальність перетворюється в простір симулякрів, спрямованих на її заміщення гіперреальністю.

Через це, симулякр в постмодерністській філософії виступає як образ нової соціальної реальності, репрезентацією якого (крім засобів мас-медіа) є віртуальна реальність. Остання в епоху постмодерну спрямована на заміщення реальності гіперреальністю як штучно створеною реальністю. Віртуальність наступає на реальність, розмиваючи межі між ними,

чому сприяє панування симулякрів. У цьому сенсі репрезентація образу нової соціальної реальності постає як симуляція. Оскільки ж будь-яка репрезентація передбачає конструктивність, то віртуальна реальність в цьому випадку спрямована на створення, реалізацію образу нової соціальної реальності. В результаті симуляції репрезентація має двоїстий характер — розщеплення (безліч симулякрів як основа гіперпростору) і об'єднання (створення на їх основі проекту, моделі). Дане твердження обумовлює наступний механізм репрезентації віртуальної реальності: з одного боку — відображення соціальної дійсності, її імітація, з іншого — її конструювання (людина як творець образів).

Репрезентація виступає в якості необхідного компонента моделювання, оскільки спрямована на представлення моделі об'єкта. Моделювання є однією з основних гносеологічних категорій. На ідеї моделювання ґрунтується методологія наукового пізнання в будь-якій науковій області, оскільки в якості прототипу можуть виступати об'єкти різної природи. Моделювання можна розглядати як спосіб конструювання соціальної реальності, в результаті — взагалі як конструктивний компонент організації соціального буття. У цьому випадку моделювання має соціально-психологічні підстави, тому що висловлює зазначений вище двосторонній процес (відображення — конструювання). Головним тут є саме перша частина, тому що образи, які виникають в результаті відображення навколишнього світу в свідомості людини, є основою моделі.

Імітація тут може бути як матеріальна, так і розумова (абстрактна модель). При цьому слід звернути увагу на те, що, говорячи про імітацію, не мається на увазі точне копіювання реального об'єкта. Мається на увазі наслідування, заміщення одного об'єкта іншим, подібним до нього, який не обов'язково повинен бути абсолютно ідентичним. У цьому випадку модель є штучно створеним об'єктом, що володіє лише деякими властивостями свого прототипу. Це дозволяє вносити в модель деякі інноваційні елементи, що сприяють розкриттю тих сторін функціонування об'єкта, які неможливо вивчити поза межами даного методу наукового пізнання. Цей пункт якраз і розкриває творчий характер моделі (на що звертав увагу М. Вартофський [2]) і її проєктивність.

Способом моделювання образу нової соціальної реальності в сучасному суспільстві є візуальність, яку підтримують комп'ютерні технології. І це не дивно, тому що візуальні образи (симулякри), які оточують людину в інформаційно-комунікативному просторі в сфері телебачення, реклами, мультимедіа, інтернету і т. п., дозволяють більш ефективно сприймати інформацію. У цьому сенсі віртуальна реальність розуміється як візуальна модель, яка сприймається за допомогою відчуттів. Як модель вона штучно відтворює природні властивості досліджуваного об'єкта (в його ролі може виступати як сама людина, так і сфери її діяльності, інші об'єкти живої і неживої природи). Моделювання в області віртуальної реальності є симулятивним процесом.

Таким чином, постмодерністське моделювання образу нової соціальної реальності має свої витoki, особливості. Постмодерна парадигма стала вінцем тотальних зрушень в сфері соціального пізнання, що неминуче мало вплив на необхідність конструювання соціальної реальності, зокрема її моделювання. Модель, як ми побачили, має властивість імітації соціальної дійсності, реального предмета як свого прототипу, для подальшого його вдосконалення, видозміни. Свідомість людини в умовах панування інформаційних технологій сприймає оточуючий світ на рівні симулякрів, які формують певне відношення до подій в житті, та світу в цілому. Тому говорячи про моделювання в умовах інформаційної революції слід враховувати ступінь вираженості симуляції, репрезентативною моделлю якої є віртуальна реальність, яка вміщує в собі гіперпростір симулякрів, спрямований на заміщення реальності простором симулякрів. Віртуальна реальність як модель образу нової соціальної реальності, яка має свої властивості, специфічні просторово-часові характеристики, свій простір. В такому сенсі виходить, що віртуалізація сучасного суспільства розглядається як спосіб моделювання соціальної реальності, спрямований на заміщення реальності візуальною моделлю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Билан О.А. Постмодернистские тенденции в современной философии общества / О.А. Билан. // Альманах современной науки и образования. - 2008. - № 6 (13): в 2-х ч. – Ч. I. – С. 26-29.
2. Вартофский М. Модели. Репрезентация и научное понимание / Макс Вартофский. – М.: Прогресс, 1988. – 512 с.
3. Гречко П.К. Постмодерный конструкционизм / П. К. Гречко. // Вопросы социальной теории. — 2013–2014. — Том VII. — Вып. 112. — С. 25–42.
4. Дешко И. П. Информационное конструирование: Монография / Игорь Петрович Дешко. — М.: МАКС Пресс, 2016. — 64 с.
5. Зыкова Г.Н. Постмодернистская культура и социальное познание / Г.Н. Зыкова. // Философия и общество. – 2001. – № 4 (25). – Режим доступа: <https://www.socionauki.ru/journal/articles/257928/>
6. Ильин И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / Илья Петрович Ильин. — М.: Интрада, 1996. — 252 с.
7. Микешина Л.А. Новые образы познания и реальности / Л. А. Микешина, М. Ю. Опенков. — М.: РОССПЭН, 1997. — 240 с.
8. Петлин М.А. Постмодерная культура — киберкультура / М. А. Петлин. // Омский научный вестник. — 2013. — № 5 (122). — С. 121–124.
9. Постмодернистское мышление. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://becmology.ru/blog/phylosophy/postmod_view.htm

Поплавская Татьяна Николаевна – кандидат философских наук, доцент кафедры философии, социологии и менеджмента социокультурной деятельности Южноукраинского национального педагогического университета имени К. Д. Ушинского

УДК:317.2(09)

ПРОБЛЕМЫ ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ В СВЕТЕ КОНЦЕПЦИИ ОБЩЕСТВА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Цивилизационный кризис, поразивший все сферы человеческой деятельности, представляет собой опасное снижение устойчивости планетарного процесса и может привести к планетарной катастрофе.

Выход из сложившейся ситуации многие мыслители современности видят в развитии нового типа мышления средствами образования. В статье анализируется процесс формирования новой образовательной парадигмы, применение которой на практике предполагает становление человека нового типа - ноосферной личности или космополита.

Ключевые слова: цивилизация, образование, человек, мышление, гуманизм.

PROBLEMS OF PHILOSOPHY OF EDUCATION IN THE LIGHT OF THE CONCEPT OF THE SOCIETY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

A civilizational crisis that has hit all spheres of human activity is a dangerous decrease in the stability of the planetary process and can lead to a planetary catastrophe.

Many thinkers of modern times see a way out of this situation in the development of a new type of thinking by means of education. The article analyzes the process of formation of a new educational paradigm, the application of which in practice implies the formation of a new type of